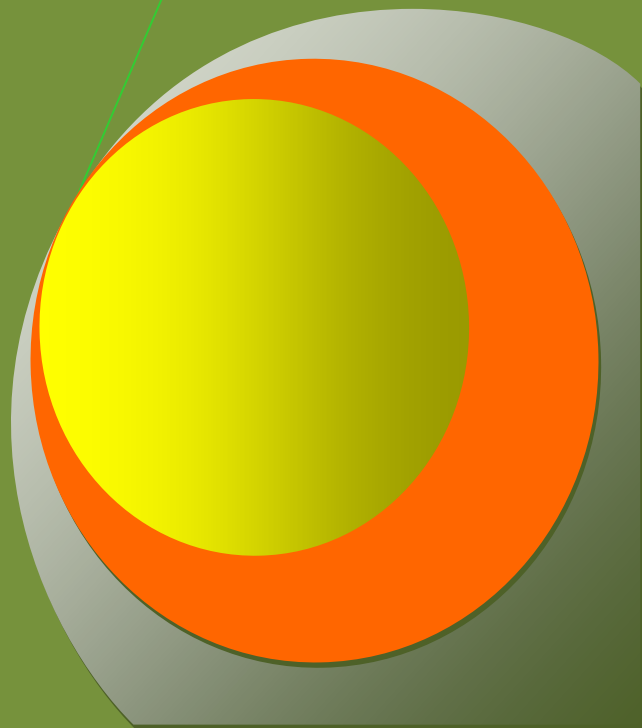

**POROČILO O DELU ZDRAVIH ŠOL
V ŠOLSLEM LETU 2011/2012**

POROČILO O DELU ZDRAVIH ŠOL V ŠOLSLEM LETU 2011/2012

Izdajatelj:

Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Trubarjeva 2, 1000 Ljubljana

Avtorji:

Nina Scagnetti v sodelovanju z regijskimi koordinatorji Zdravih šol in njihovimi sodelavci na zavodih za zdravstveno varstvo

Vsebinski pregled:

Mojca Bevc in Vesna Pucelj

Oblikovanje:

Andreja Frič

Logotip:

Brane Žalar

Elektronski vir:

www.ivz.si

Publikacija ni lektorirana.

Ljubljana, december 2012

VSEBINA

Uvod	4
Poročilo o dejavnostih Zdravih šol	4
Rezultati z interpretacijo	5
1. Načrtovanje.....	5
1.1 Vsebina nalog	5
1.2 Cilji Zdravih šol.....	8
1.3 Ciljne populacije	9
1.4 Izvajalci	11
1.5 Trajanje nalog	12
1.6 Metode in oblike dela.....	12
1.7 Rdeča nit.....	13
2. Evalvacija.....	14
2.1 Ocena uspešnosti izvedenih nalog	14
2.2 Kako naprej?.....	14
2.3 Povzetek	14
Pomembni dogodki v šolskem letu 2011/2012 in pregled dejavnosti po regijah	15

Uvod

Slovenski mreži zdravih šol se je v šolskem letu 2011/2012 pridružilo 58 novih članic in sedaj povezuje že 324 izobraževalnih ustanov. Šole, ki so se mreži priključile ob četrti širitvi, bodo o svojih dejavnostih poročale šele za šolsko leto 2012/2013, od 268 starih članic pa je preglednice za načrtovanje in evalvacijo dejavnosti v okviru Zdravih šol izpolnilo 257 vodij šolskih timov (96 %), to je 207 od 212 osnovnih šol, 44 od 47 srednjih šol, 6 od 7 vključenih dijaških domov ter Center za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Kamnik.

O dogajanjih na šoli v 19 letih delovanja mreže poroča vsako šolsko leto večji delež šol, ob čimer je treba poudariti, da tako visoke odzivnosti s strani šol ne bi dosegli brez visoko profesionalnega in hkrati osebnega prizadevanja regijskih koordinatorjev Zdravih šol z vseh devetih Zavodov za zdravstveno varstvo. Ti organizirajo strokovna srečanja vodij šolskih timov Zdravih šol, vezana na promocijo zdravja v šolskem okolju in tako stalno skrbijo, da pedagoški in drugi delavci na šolah v njihovi regiji najdejo motivacijo za delo in se nenehoma strokovno izpopolnjujejo.

Na Zavodu za zdravstveno varstvo Ravne, na primer, so regijsko koordinacijo Zdravih šol prevzeli v šolskem letu 2009/2010. *»Od takrat se trudimo, da na regijskih srečanjih s šolami delimo aktualne informacije v zvezi z Zdravimi šolami ter strokovne vsebine. Ob tem vedno upoštevamo želje šol«,* razlaga Manca Rebula. *»Na žalost se večkrat zatakne pri finančah. Vseeno pa poskušamo najti čim bolj zanimive in šolam željne vsebine in s tem nekako dihamo z njimi. Na srečanja vedno povabimo vse šole v regiji, tudi tiste šole, ki niso vključene v Slovensko mrežo zdravih šol. Ker na te dogodke vključujemo strokovne vsebine, so prav tako zmeraj vabljene tudi naše lokalne izvajalke zdravstvene vzgoje, ki odlično opravljajo svoje delo tudi v šolski praksi. Zavedamo se, da je vsaka dodatna vsebina in dejavnost, še posebej zdaj, ko imajo šole zelo natrpan urnik, po svoje obremenitev za šolo.«* pri tem opiše realno trenutno stanje. *»Ampak vseeno, mislim, da z vsem tem pripomoremo k strokovni in osebni rasti vseh nas in posledično prispevamo k dobrobiti otrok in mladostnikov,«* zaključí optimistično.

Poročilo o dejavnostih Zdravih šol

obsega načrtovanje in evalvacijo programov oz. nalog s področja promocije zdravja na 257 šolah od skupno 268, od katerih pa 3 šole že dve leti niso aktivno sodelovale v programu.

Pri **analizi načrtovanih nalog** nas je zanimalo:

- Koliko so se Zdrave šole posvečale posameznim vsebinam?
- Komu so bile dejavnosti v okviru promocije zdravja v šolskem okolju namenjene?
- Kdo je posamezne naloge, akcije in projekte izvajal?
- Kakšen je bil časovni obseg izvedenih nalog? in
- Katere metode so izvajalci pri tem uporabili?

Evalvacija opravljenih nalog

Sistematično pridobljeni podatki so bili osnova za ugotavljanje, v kakšni meri so bili zastavljeni cilji realizirani. V letu 2011/2012 so standardne preglednice za načrtovanje in evalvacijo, tako kot že leto pred tem, vsi regijski koordinatorji zbrali ter vnesli v elektronsko bazo.

Obdelava podatkov

Podatke o vsaki posamezni izvedeni nalogi na vseh šolah, vpisane v enotne tabelarne preglednice, so najprej kodirali, nato pa jih s programom Microsoft Access 2000 vnesli v bazo. Devet ločenih baz iz posamičnih slovenskih regij, nato pa jih je nacionalni tim Slovenske mreže zdravih šol združil v skupno bazo, ki smo jo v nadaljevanju prenesli v program SPSS 11.0 za Windows in v njem naredili osnovne statistične obdelave.

Rezultati z interpretacijo

1. Načrtovanje

1.1 Vsebina nalog

Za šolsko leto 2011/2012 je na regijske zavode za zdravstveno varstvo podatke posredovalo 257 institucij (96 %), vključenih v Slovensko mrežo zdravih šol: 205 osnovnih šol (97 %), 44 srednjih šol (94 %), 2 šoli s prilagojenim programom, 6 dijaških domov (86 %) in Center za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Kamnik. Skupno so šole v okviru Slovenske mreže zdravih šol izvedle 2965 različnih nalog.

V osnovni šoli, kjer so v preteklem šolskem letu izvedli največ dejavnosti, so poročali kar o 55 različnih nalogah, v eni izmed osnovnih šol pa so izvedli le nalogo. V povprečju je torej vsaka dejavna Zdrava šola izvedla 11 nalog. Ob tem pa je treba opozoriti, da samo iz števila izvedenih nalog ne moremo sklepati o tem, kako dejavna je bila posamezna šola, saj so naloge različno vsebinsko in časovno obsežne ter izvedbeno zahtevne.

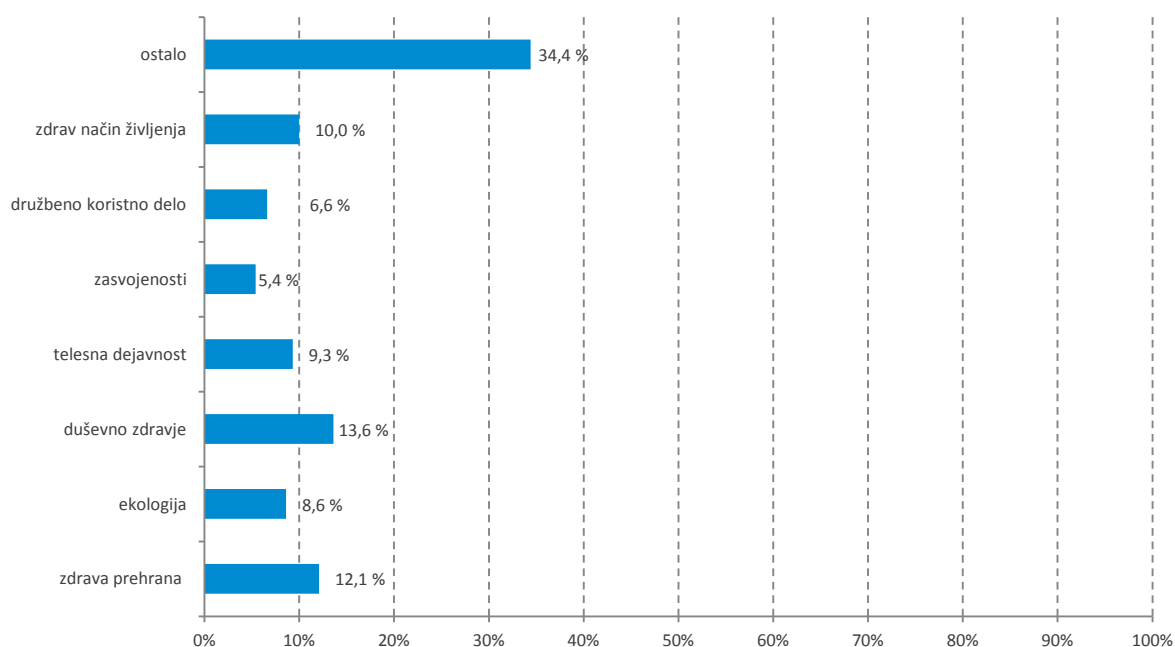
Pri tem so bila vsebinska področja promocije zdravja različno močno zastopana. Še posebej priljubljene vsebine so bile:

- Krepitev **duševnega zdravja** s projekti *Korajža velja, Prispela je pošta, Skrbniki mlajših, Z manj konflikta na naši šoli, Vrstniška mediacija, Tudi jaz sem pomemben, Začnimo dan sproščeno, Moj odnos do živali, Naše zlato pravilo, Delo in mir – nikoli prepir, Brez megle v glavi, Sorezrednik, 10 korakov do zdrave samopodobe, Idoli in junaki, Komunikaut, Semafor počutja, Moj očka je moj junak, Premagovanje in zmanjševanje strahov, Filternet, Naredi nekaj zase, Noč branja, Junaki našega časa in igra Vesoljčki v razredu.*
- Za spodbujanje **zdravih prehranskih navad** so se na šolah odločili izvajati projekte kot so *Zeleni ponedeljek, Zbiranje receptov naših babic, Eno jabolko na dan odžene zdravnika stran, Zdrava kuhalnica, Zajtrk – zdrav pričetek dneva, Sadni žur, Južno in tropsko sadje, Tipične slovenske jedi z uporabo boljših živil, Ureditev zelenjavnega vrta, Kaj jemo pri nas?, Dan s kuharskim mojstrom, Medeni teden, Kaj si želi tvoj trebušček?, Tetka jesen, Naj zdrava malica, Sejemo, sadimo. Zagotavljanje virov hrane, Vrtničkarji, Na eko kmetiji, 178 Zdravih šol z vse Slovenije pa je bilo vključenih tudi v *Shemo šolskega sadja*, kar pomeni 52 % vseh 344 šol, ki je v šolskem letu 2011/2012 sodelovalo pri tem projektu Ministrstva za kmetijstvo in okolje, eden od izvajalcev katerega je tudi Inštitut za varovanje zdravja RS.*
- Prizadevanja za **zdrav način življenja** učencev in dijakov, pa tudi njihovih staršev in učiteljev, so zaznamovale naloge *Minuta za zdravje, Zdrav dan, Živimo zdravo, Zdrav duh v zdravem telesu, Gozdni ponedeljek, Učimo se za življenje, How do I feel today?, Zdrava šola v vsaki učilnici,*

Kotiček za zdravje, Več zdravja v občinah, Napotki za spanje, Živimo zdravo in Na poti k zdravju, prijaznosti in uspehu.

- Spodbujanju **telesne dejavnosti** otrok in odraslih so bile namenjene naloge *Šport špas – dan druženja treh generacij, Gibalne urice na prostem, S stola na Stol, Šola dobre drža, Grem na zrak, Orientalski ples za učence in učiteljice, Rekreativna in sproščanje za zaposlene, Igraj se z menoj, Zlati sonček, Krpan, Šport nas druži, Telovadba za učitelje, Pohodništvo, Varnost pri gibanju in pomen gibanja, Joga za učence, Zlati sonček in Krpan.*
- Da bi ohranili **zdravo in čisto okolje**, so učenci in učitelji v sodelovanju z lokalno skupnostjo izvajali čistilne akcije, ločeno zbirali odpadke, sodelovali pri akciji *Očistimo Slovenijo*, priredili *Tek podnebne solidarnosti*, se igrali *Vodnega detektiva*, negovali *Eko vrtiček*, spoznavali alternativne vire energije, bili *Eko frajerji* ter izvedli projekta *Črna ovčka daje belo mleko in Voda – ta čudovita tekočina*.
- Da bi podprli **družbeno koristno delo**, so na šolah potekali projekti *Simbioza, Botrstvo, Učna pomoč, Povezujmo generacije, Obudimo Pepelko in pomagajmo otrokom obolelim za rakom, Nitke prijateljstva, Prostovoljstvo, Naj dobro ohranjena igračka vašega otroka dobi novega lastnika, Učimo se skupaj, ObdaRajanje*, ob pomoči aktivov kmečkih žena pa so otroci tudi ustvarjali za druge otroke, se vključevali v akcije *Rdečega križa* in projekt *Rdeči noski* ter se družili s starejšimi.

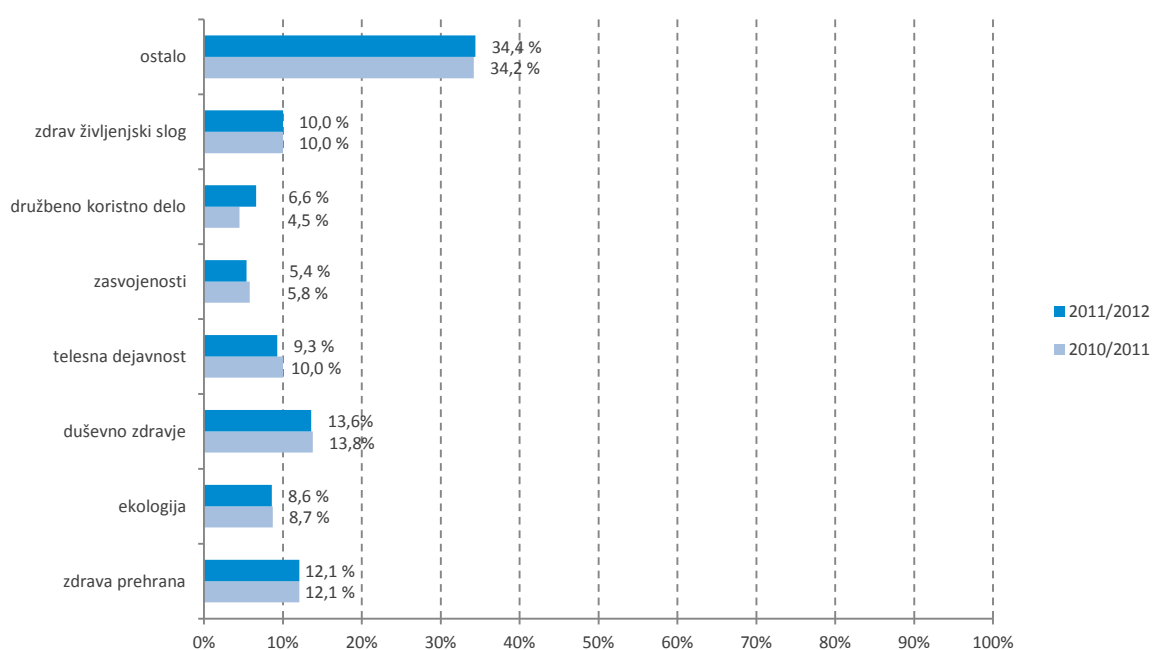
Kot je razvidno iz spodnje slike, so v šolskem letu 2011/2012 Zdrave šole najpogosteje izvajale akcije, projekte in programe s področja duševnega zdravja (13,6 %), spodbujale zdrave prehranske navade (12,1 %), zdrav življenjski slog nasploh (10,0 %), čim več gibanja (9,3 %) ter se posvečale ekološki problematiki (8,6 %), družbeno koristnemu delu (6,6 %) in preprečevanju zasvojenosti (5,4 %).

Slika 1: 7 najpogostejših vsebin in ostale vsebine (zobozdravstvo, spolna vzgoja, obeležitev svetovnih dni, kvalitetno preživljanje prostega časa, varnost, zdravstvena vzgoja, posnetek obstoječega stanja, izboljšanje delovnega okolja, preprečevanje nasilja, učne metode, popestritev pouka, sprejemanje drugačnosti in širitev idej) v šolskem letu 2011/2012

Najbolj zastopane vsebine v preteklih dveh šolskih letih

Kot vsa šolska leta, kar Zdrave šole v Sloveniji delujejo, je bilo duševno zdravje zelo popularno tudi v šolskem letu 2011/2012. S 13,8 % je bilo najpogosteje izvajana vsebina v šolskem letu 2010/2011 in je s 13,6 % na prvem mestu je ostalo tudi v šolskem letu 2011/12. Tudi zdrava prehrana je v preteklem šolskem letu ohranila drugo mesto med najpogosteje izvajanimi vsebinami, sledi pa ji je še zdrav način življenja na tretjem mestu. Četrto in peto mesto med najbolj priljubljenimi vsebinami sta tako kot že v šolskem letu pred tem v šolskem letu 2011/2012 zasedla spodbujanje gibanja in ekologija. Šesto mesto je pripadlo družbeno koristnemu delu, sedmo mesto pa preprečevanju zasvojenosti. Naloge z najpogostejših vsebinskih področij so, kot je to razvidno iz spodnje slike v šolskem letu 2011/2012 obdržale zelo podobne deleže, kot v šolskem letu 2010/2011. Najbolj, kar za 2 %, se je povečal delež nalog v okviru družbeno koristnega dela in to na račun dejavnosti s področja telesne dejavnosti pri katerih je odstotek rahlo upadel.

Slika 2: Primerjava najpogostejših vsebin med šolskima letoma 2010/2011 in 2011/2012

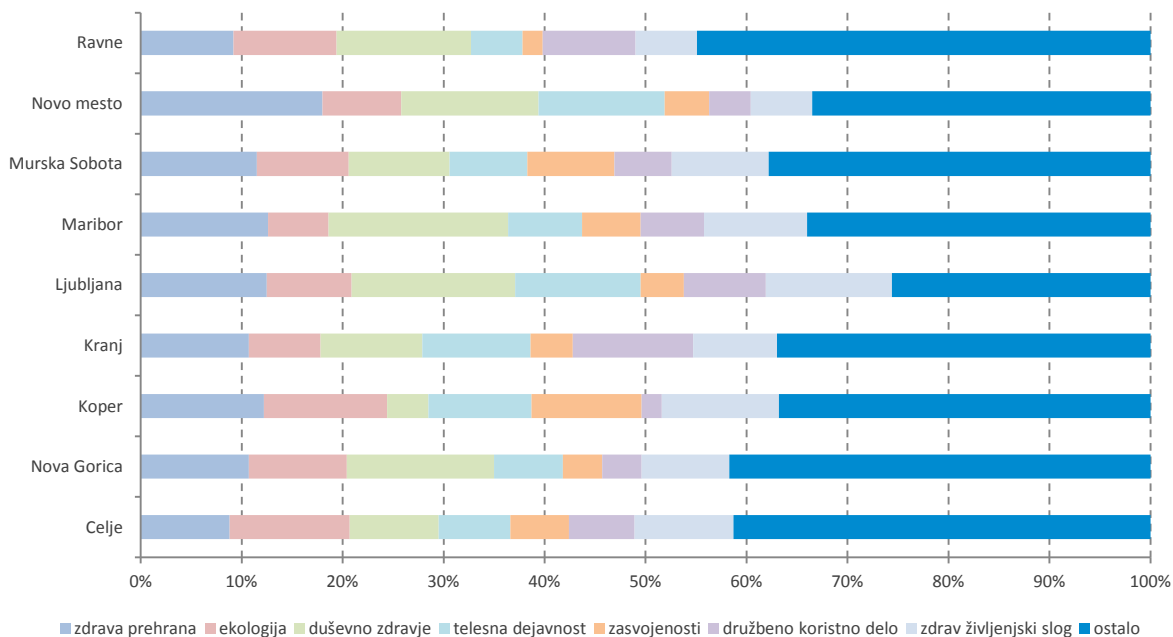
Vsebine po regijah

Kakšna je bila zastopanost posameznih vsebin po regijah, prikazuje spodnja slika. Iz nje je razvidno, na primer, da je duševnemu zdravju kot najpogosteje izvajani vsebini na ravni cele Slovenije, v regiji Maribor pripadlo 17,8 % vseh zabeleženih nalog, v regiji Koper pa le 4,1 %. Podobno zdrava prehrana kot druga najpogosteje izvajana vsebina, med koroškimi Zdravimi šolami predstavlja le 9,2 %, med novomeškimi šolami pa ji je pripadlo kar 18 % od vseh izvedenih nalog, kar je bil najvišji odstotek sploh, ki ga je v neki regiji dosegla posamična vsebina. Prav tako se kaže razlika pri nalogah za spodbujanje zdravega načina življenja, v regiji Ljubljana jih je bilo 12,5 %, v regijah Novo mesto in Ravne pa le 6,1 %.

»Naše šole se osredotočajo predvsem na vsebine zdrave prehrane in zdravega življenjskega sloga nasploh, spodbujajo zdravo telesno aktivnost, krepitev duševnega zdravja, ekološko osveščenost, mnoge humanitarne akcije ter se zavzemajo za vrednote dobrih medosebnih odnosov vseh udeleženi

v procesu vzgoje in izobraževanja.«, je zapisala Janja Jurečič z Zavoda za zdravstveno varstvo Novo mesto. »Že nekaj let pa imamo tudi interno nalogo – spremljanje indeksa telesne mase ter telesne aktivnosti učencev 8. razredov in 2. letnikov, ki sta kot pomembna kazalnika zdravih prehranjevalnih in gibalnih navad učencev.« je strnila vsebinski pregled dela Zdravih šol v svoji regiji.

»Ključnega pomena je, da se vsebine ne le ponavljajo, temveč tudi nadgradijo. Že sama pestrost vsebin, ki se iz leta v leto izvajajo, pa je dokaz, da projekt živi, se dopolnjuje, izpopolnjuje, uvaja otrokom nove, zanimive vsebine in je namenjen vsem, ki so kakorkoli vključeni v šolo in šolski sistem,« pa ugotavlja Cecilija Sušec iz Zavoda za zdravstveno varstvo Murska Sobota.

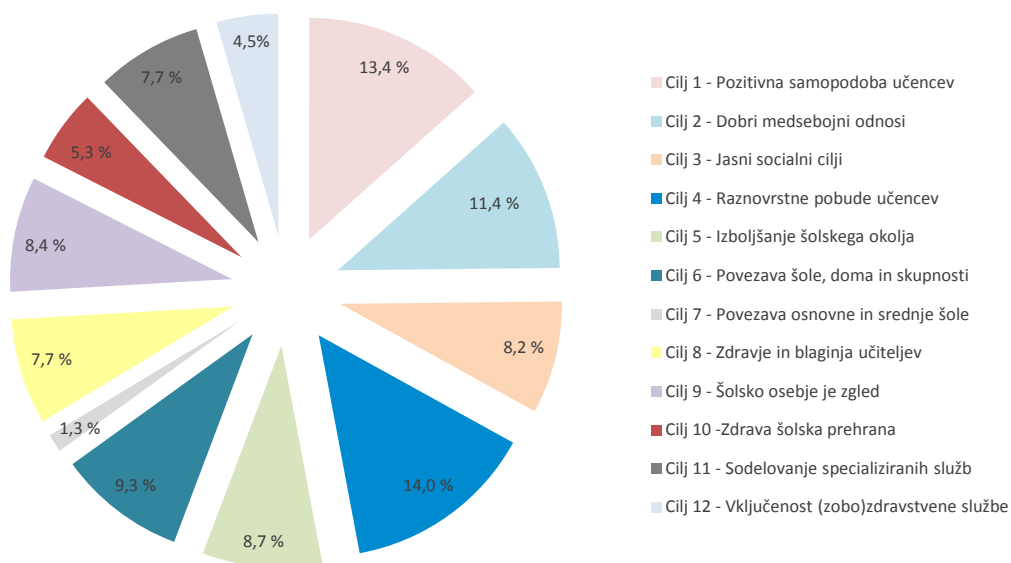

Slika 3: Vsebine v šolskem letu 2011/2012 po posameznih regijah

1.2 Cilji Zdravih šol

Med 12 cilji Zdravih šol so šole v šolskem letu 2011/2012 najpogosteje sledile:

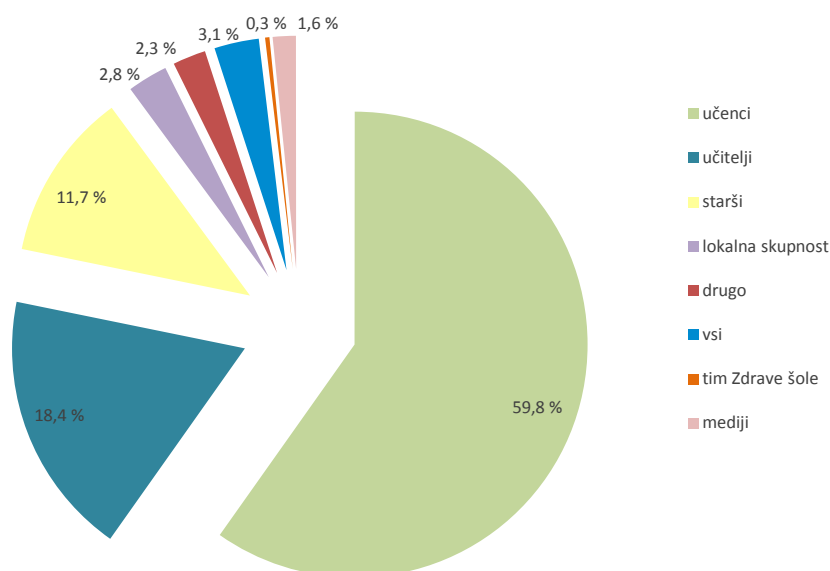
- cilju št. 4: Vse učence bomo spodbujali k različnim dejavnostim tako, da bodo oblikovali raznovrstne pobude. (14,0 %)
- cilju št. 1: Aktivno bomo podpirali pozitivno samopodobo vseh učencev s tem, da bomo pokazali, da lahko prav vsak prispeva k življenju v šoli. (13,4 %)
- cilju št. 2: Skrbeli bomo za vsestranski razvoj dobrih medosebnih odnosov med učitelji in učenci, med učitelji ter med učenci. (11,4 %)
- cilju št. 6: Skrbeli bomo za razvoj dobrih povezav med šolo, domom in skupnostjo. (9,3 %) in
- cilju št. 5: Izkoristili bomo vsako možnost za izboljšanje šolskega okolja. (8,7 %)

Slika 4: Cilji v šolskem letu 2011/12

1.3 Ciljne populacije

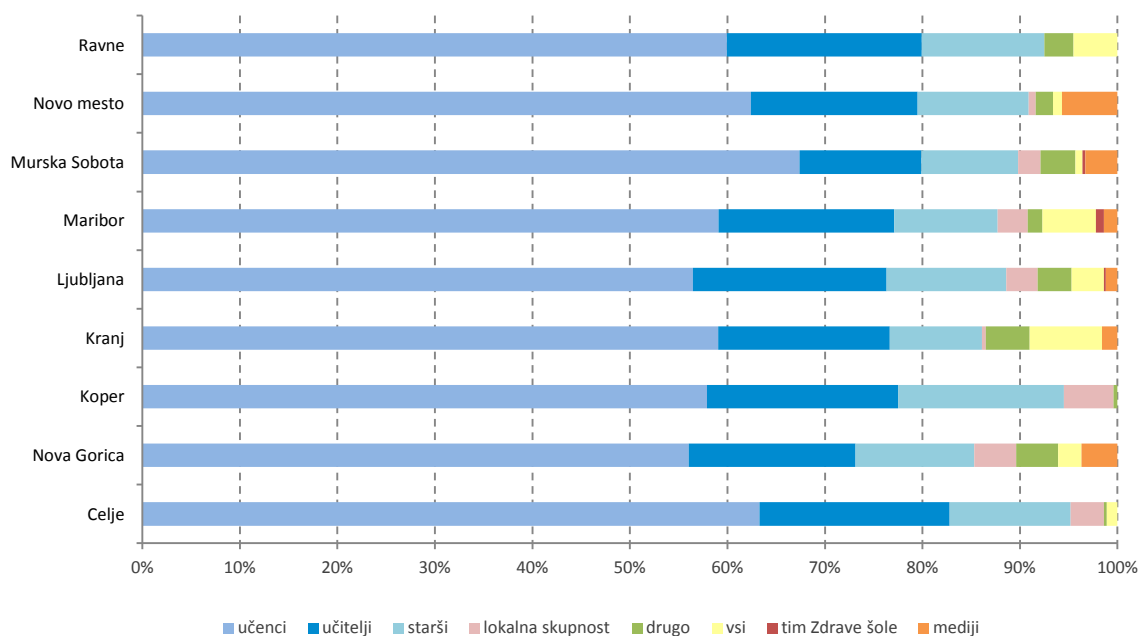
Tako kot vselej, je bilo tudi v šolskem letu 2011/2012 več kot polovica (59,8 %) vseh nalog, izvedenih v okviru Zdravih šol, namenjenih učencem in dijakom. V 18,4 % so bili ciljna populacija določenih dejavnosti učitelji, v 11,7 % starši otrok in v 3,1 % celotno šolsko osebje. V 2,8 % je ciljno populacijo zastopala lokalna skupnost, v 2,3 % so bile dejavnosti zdravih šol izvedene za medije, v 1,6 % pa namenjene drugim, specifičnim ciljnim skupinam. Šolski tim zdrave šole pa je bil ciljna populacija neke izvedene dejavnosti le v 0,3 %.

Slika 5: Ciljne populacije v šolskem letu 2011/2012

Če opazujemo, kako so posamezne ciljne skupine zastopane v vsaki posamezni regiji, ugotovimo, da je pri učencih in dijakih, ki jim je namenjenih največ nalog, največja razlika (za 7,2 %) med regijo Celje, kjer jim je namenjenih kar 63,3 % nalog in novogoriško regijo, kjer jim je bilo namenjenih 56,1 % nalog. Učiteljem je bilo namenjenih največ (20,0 %) nalog, v pomurski regiji pa samo 12,5 %, torej 7,5 % manj. Starši so bili kot ciljna populacija najbolj zastopani (17,0 %) v koprski, najmanj (9,4 %) oziroma za 7,6 % manj pa v kranjski regiji. Tudi za lokalno skupnost so najvišji delež nalog (5,1 %) izvedli v koprski regiji, v regiji Ravne pa zanje niso izvedli nobenih nalog. Zato pa v regiji Koper niso izvajali nalog namenjenih šoli kot celoti, kakršnih so največ (5,5 %) pripravili v mariborski regiji. Za posebne, zelo specifične ciljne populacije, za šolske time in medije so izvajale naloge Zdrave šole le v nekaterih regijah.

Zaradi boljše preglednosti smo v spodnji sliki druge posebne populacije, predstavnike vseh populacij skupaj, time Zdravih šol in medije, ki kot posamične ciljne populacije predstavljajo majhne deleže in nekatere v določenih regijah sploh niso zastopane, združili v eno samo skupino z imenom ostalo.

Slika 6: Ciljne populacije (skupine drugo, vsi, tim Zdrave šole in mediji so združene v kategoriji ostalo) v šolskem letu 2011/2012 po posameznih regijah

Tabela 1. Najpogostejše vsebine po posameznih ciljnih skupinah

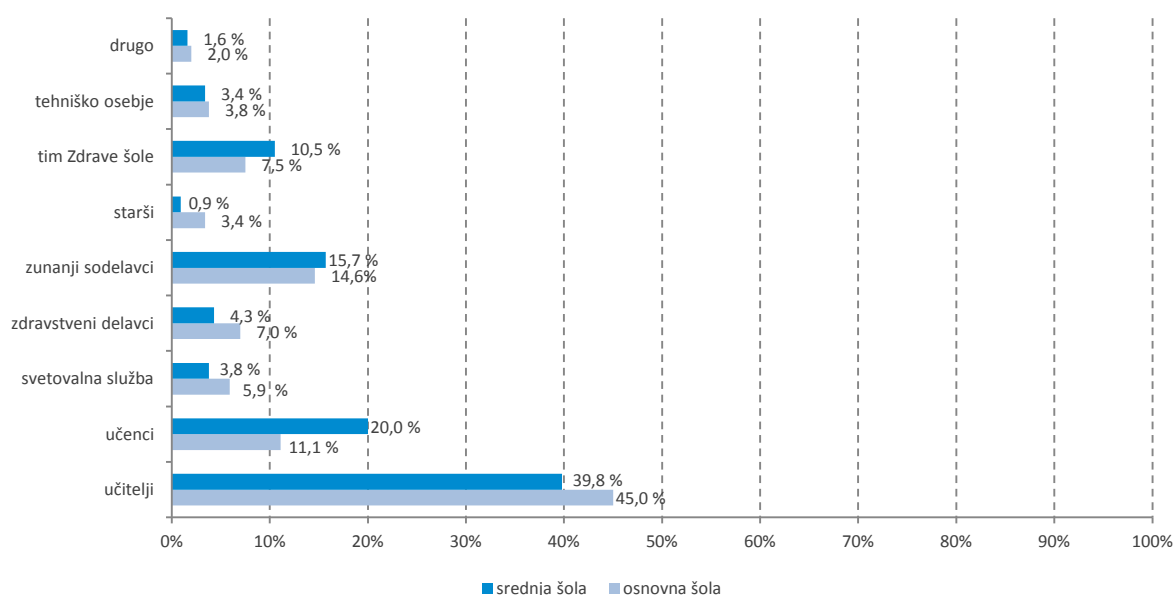
Rang	Učenci	Učitelji	Starši	Lokalna skupnost
1	Duševno zdravje	Duševno zdravje	Duševno zdravje	Družbeno koristno delo
2	Zdrava prehrana	Zdrava prehrana	Ekologija	Ekologija
3	Zdrav način življenja	Telesna dejavnost	Zdrav način življenja	Zdrav način življenja
4	Telesna dejavnost	Ekologija	Zdrava prehrana	Duševno zdravje/ Širitev idej*
5	Ekologija	Zdrav način življenja	Telesna dejavnost	Telesna dejavnost

* vsebini imata enak rang

1.4 Izvajalci

Kot prejšnja leta so največ (44,2 %) vseh dejavnosti v okviru Zdravih šol tudi v šolskem letu 2011/2012 izvedli učitelji. Pri 14,8 % nalog so izvedbo prevzeli njihovi zunanji sodelavci, 12,3 % so jih izvedli kar učenci ali dijaki sami, za izvedbo 7,9 % nalog so poskrbeli celotni šolski timi Zdravih šol, za 6,6 % pa sodelujoča zdravstvena služba.

Pri tem so opazne nekatere razlike med izvajalci dejavnosti po osnovnih in srednjih šolah. Tako v osnovnih s 45 % kot v srednjih šolah z 39,8 % so sicer največja skupina izvajalcev dejavnosti Zdravih šol učitelji. Kot že v preteklih šolskih letih se tudi v šolskem letu 2011/2012 največja (za 8,9 %) razlika med osnovnimi in srednjimi šolami kaže v nalogah, ki jih izvedejo učenci oz. dijaki sami, saj so osnovnošolci bili izvajalci 11,1 % nalog, srednješolci pa 20 %. Zunanji izvajalci so v osnovnih šolah (14,6 %) prisotni v približno enaki meri kot v srednjih šolah (15,7 %), nekoliko drugače pa je pri članih tima Zdravih šol, ki so v večji meri izvajalci na srednjih šolah (10,5 %) v primerjavi z osnovnimi šolami (7,5 %). Obratno sta v osnovnošolskem okolju kot izvajalci vsebin povezanih z zdravjem nekoliko bolj prisotni zdravstvena in svetovalna služba, saj je prva izvedla 7 %, druga pa 5,9 % nalog, medtem, ko so v srednjih šolah zdravstveni delavci izvedli 4,3 %, svetovalni delavci pa 3,8 % nalog. Bolj sodelujoči so v osnovnih šolah, kjer so otroci še mlajši, bili tudi starši, saj so izvedli 3,4 % nalog, v srednjih šolah pa le 0,9 % vseh nalog.

Slika 7: Izvajalci v šolskem letu 2011/2012

Tabela 2: Najpogostejše vsebine po posameznih izvajalcih

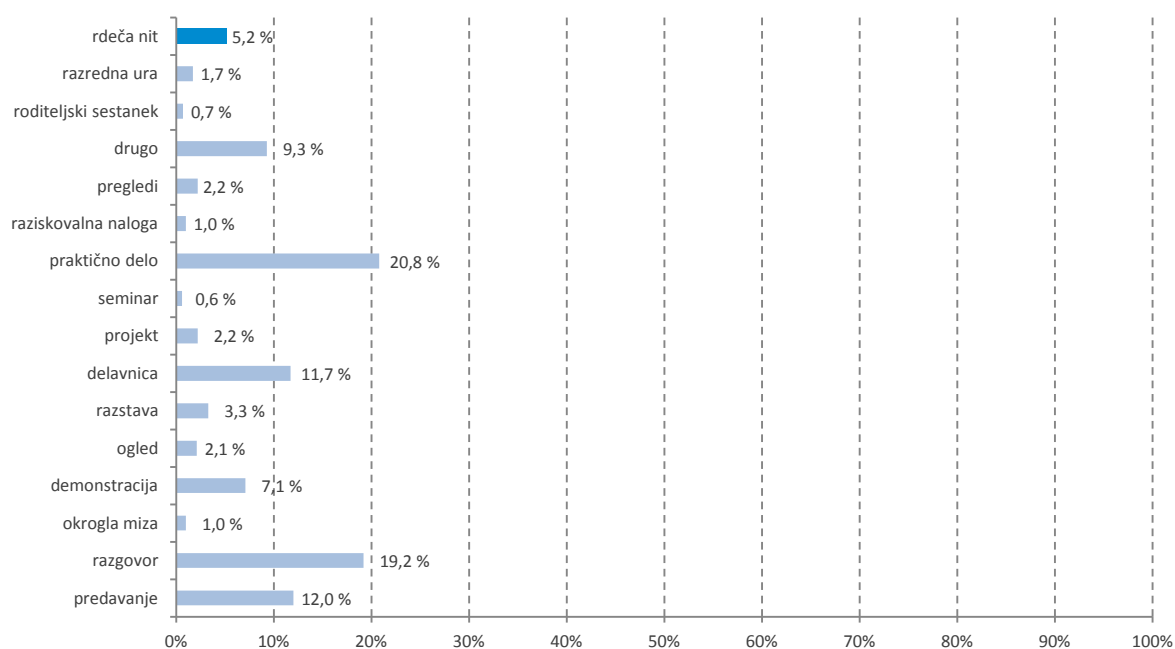
Rang	Učitelji	Zunanji izvajalci	Učenci	Tim
1	Zdrava prehrana	Duševno zdravje	Ekologija	Zdrava prehrana
2	Duševno zdravje	Zdrav način življenja	Duševno zdravje	Ekologija
3	Zdrav način življenja	Zasvojenosti	Družbeno koristno delo	Duševno zdravje
4	Telesna dejavnost	Zdrava prehrana	Zdrava prehrana	Zdrav način življenja
5	Ekologija	Telesna dejavnost	Zdrav način življenja	Telesna dejavnost

1.5 Trajanje nalog

V šolskem letu 2011/2012 je več kot polovica (56,3 %) nalog, za katere je znan čas trajanja, bilo celoletnih ali celo večletnih, že utečenih projektov, 25,5 % je bilo enkratnih akcij, ki so trajale od enega do treh dni, 8,7 % jih je trajalo najmanj en in največ tri mesece, 6,3 % nalog je bilo tedenskih in 3,0 % polletnih. Za mariborsko regijo podatka o časovnem obsegu nalog nimamo, v tej regiji pa je bilo izvedenih 24 % od vseh 2965 nalog. Dokaj verjetno je, da bodo že v prihodnjem šolskem letu tudi po ostalih regijah vodje šolskih timov o načrtovanih nalogah poročale le enkrat in ne več dvakrat in da bomo podatek o trajanju nalog zaradi enotnega in poenostavljenega načina zbiranja podatkov o dejavnostih Zdravih šol opustili.

1.6 Metode in oblike dela

Ne glede na to, za katero vsebinsko področje je šlo in komu so naloge bile namenjene, so se podobno kot že v prejšnjih šolskih letih, tudi v šolskem letu 2011/12 vsi izvajalci pri izvedbi svojih nalog v okviru projekta Zdrave šole največkrat posluževali praktičnega dela (20,8 %) razgovorov (19,2 %), predavanj (12 %) ali pa so pripravili delavnice (11,7 %).

Slika 8: Najpogostejše metode dela v šolskem letu 2011/2012

Tabela 3: Najpogostejše vsebine po posameznih metodah dela

Rang	Praktično delo	Razgovor	Predavanje	Delavnice
1	Telesna dejavnost	Duševno zdravje	Zdrav način življenja	Duševno zdravje
2	Zdrava prehrana	Zdrava prehrana	Duševno zdravje	Zdrav način življenja
3	Ekologija	Zdrav način življenja	Zdrava prehrana	Zasvojenosti
4	Duševno zdravje	Ekologija	Zasvojenosti	Zdrava prehrana
5	Zdrav način življenja	Zasvojenosti	Zdravstvena vzgoja	Ekologija

1.7 Rdeča nit

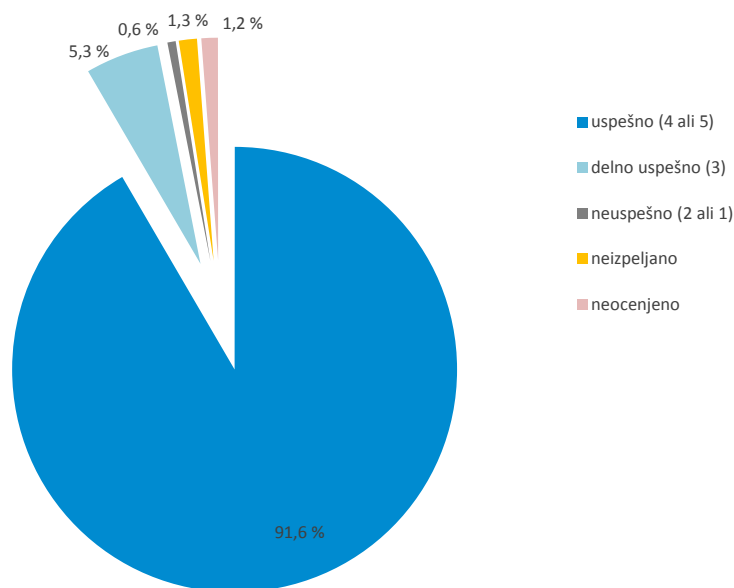
V rdečo nit se je v šolskem letu 2011/ 2012 vključilo 155 od vseh 257 (oz. 60,7 %) Zdravih šol, ki so poročale o svojem delu in ta odstotek je bistveno nižji kot leto pred tem, saj je takrat vsaj eno nalogo na temo rdeče niti izvedlo 205 oz. 80,7 % vseh Zdravih šol, ki so oddale poročila o svojem delu. Če so v šolskem letu 2010/ 2011 Zdrave šole po razpoložljivih podatkih na temo rdeče niti oblikovale 484 (oz. 16,1 %) od vseh nalog, so jih v šolskem letu 2011/2012 367 (oz. 12,4 %). Od teh kar 105 (28,6 %), tako kot tudi med vsemi nalogami sploh, spada na področje duševnega zdravja. Podatke navajamo le okvirno, saj dopuščamo možnost, da so bile naloge v okviru rdeče niti zaradi kompleksnosti tematike zabeležene po različnih šolah in regijah različno, glede na subjektivno presojo poročevalcev. Iz njih bi sicer lahko sklepali na različno močno obravnavo rdeče niti po posameznih regijah, vendar je pri tem potrebno upoštevati, da so regije po številu Zdravih šol vključenih v mrežo, zelo neenako zastopane. Glede na izbrano temo rdeče niti v šolskem letu 2011/2012 bi k njej lahko prišteli še naloge s področja družbeno koristnega dela (ki jih je 197 ali 6,6 % od vseh izvedenih dejavnosti) in naloge, katerih namen je sprejemanje drugačnosti (teh so šole izvedle 86 ali 2,9 % od vseh zabeleženih nalog).

Vsebinski rdeče niti pod naslovom *Odnos-si – Zmanjševanje neenakosti* sledijo še ostala področja: družbeno koristno delo (13,4 %), sprejemanje drugačnosti (12,5 %), zdrav način življenja (10,1 %), zdrava prehrana (6,3 %) in ekologija (5,2 %). Poglobljeno delo na izbrano temo, ki ni zgolj izvajanje nalog v okviru spodbujanja dobrih medosebnih odnosov, medsebojne pomoči, naklonjenosti drugačnim, ali zdravih življenjskih navad nasploh, je vključevalo zanimive naloge, kot so: *Neodvisen – nariši nov dan*, *Dvigalo – pomagaj se mi povzpeti in uspeti*, *Med nami so drugačni*, *Upoštevaj moje pravice!*, *Rože sreče moraš saditi sam*, *Sončna sporočila*, *Dedek Mraz ne dela razlik*, *Bazar rabljenih predmetov*, *Tabor radovednežev*, *Drobtinica*, *Čarobni trikotnik* in še mnoge druge, problematiko neenakosti pa so obravnavali tudi na posebnih razrednih urah v šolskem časopisu in na radiju, obeležili svetovni dan boja proti revščini. V okviru rdeče niti so se v šolskem letu 2011/2012 Zdrave šole še posebej trudile, da bi tako odrasli kot otroci postali za neenakosti bolj občutljivi, učenci pa bi se tudi sami naučili razvijati solidarnost ter tako preprečevati slabe učne rezultate, vedenjske težave, revščino, nestrpnost in izključenost.

»Zelo lepo se nam zdi, da se veliko šol trudi zmanjšati vpliv vsesplošne krize na svoje učence. Tako opažamo več aktivnosti na temo zagotavljanja enakih možnosti vsem učencem na šoli, razvijanju solidarnosti, medsebojni pomoči med učenci, razvijanju in ohranjanju dobrih medosebnih odnosov, odpravljanju neenakosti, prostovoljni pomoči ...« je delo na rdeči niti opisala Cecilija Sušec z Zavoda za zdravstveno varstvo Murska Sobota.

2. Evalvacija

2.1 Ocena uspešnosti izvedenih nalog

Slika 9: Ocena uspešnosti nalog v šolskem letu 2011/12

V vsakem šolskem letu naj bi načeloma vse izvedene naloge šolski timi evalvirali dvakrat. Ocena uspešnosti temelji na kriterijih, ki si jih šolski tim zastavi za vsako nalogo posebej. V šolskem letu 2011/12 je od skupno 2965 nalog 37 nalog (1,2 %) ostalo neocenjenih. Velika večina drugih nalog (91,6 %) bila izvedenih uspešno (ocenjenih s 4 ali 5), 5,3 % pa delno uspešno (ocenjenih s 3). Za 0,6 % nalog so njihovi ocenjevalci presodili, da so bile izvedene neuspešno (ocenjenih z 2 ali 1), 1,3 % jih je zaradi finančnih, časovnih in kadrovskih omejitev, ki so vplivale na sodelovanje z zunanjimi izvajalci, ostalo neizpeljanih.

2.2 Kako naprej?

Le za 32 nalog od skupno 2965 (1,1 %) se šolski timi niso opredelili glede njihovega nadaljevanja. Za 71 % programov, projektov in akcij je znano, da se bodo nadaljevali ali ponovili, 10,9 % jih bodo na šolah ob ponovni izvedbi nekoliko spremenili ali dopolnili, pri 7,8 % nalog pa bodo izkušnje in pridobljeno znanje uporabili za druge podobne naloge/projekte.

2.3 Povzetek

Če povzamemo, 257 osnovnih in srednjih šol je izvedlo 2965 nalogi oziroma vsaka med njimi v povprečju nekoliko manj kot 12. **Najbolj intenzivno so se šole posvečale dejavnostim s področij duševnega zdravja, zdravim prehranskim navadam, spodbujale zdrav življenjski slog nasploh, krepile telesno dejavnost in si prizadevale za varovanje okolja ter družbeno koristna delo.** Največkrat je bil cilj tega spodbujati učence k različnim dejavnostim oziroma dajanju pobud zanje, aktivno podpirati samopodobo učencev, skrbeti za dobre medosebne odnose in razvoj dobrih povezav med šolo, domom in skupnostjo ter izkoristiti možnosti za izboljšanje šolskega okolja. Največ

nalog so na osnovnih kot na srednjih šolah izvedli učitelji sami; najpogosteje so bile namenjene otrokom, pri čemer so največkrat uporabili metodo praktičnega dela. Več kot polovica vseh nalog, za katere je čas njihovega trajanja znan, je potekala celo leto in velika večina jih je bila izvedenih uspešno.

Pomembni dogodki v šolskem letu 2011/2012 in pregled dejavnosti po regijah

V šolskem letu 2011/2012 je za Slovensko mrežo zdravih šol bil najpomembnejši dogodek sprejem 58 novih članic (47 osnovnih in 11 srednjih šol). Že četrtrič od leta 1993, ko smo v program uvedli v Slovenski prostor, so se mreži na novo pridružile šole, ki so pripravljene narediti spremembe za izboljšanje zdravja učencev, učiteljev, staršev in si želijo boljšega sodelovanja med učenci, učitelji in starši, ki lahko zelo olajša delovni vsakdan. V viziji svojega dela, vrednot, ciljev in dejavnosti so prepoznale koncept Zdravih šol in se odločile, da tudi one zdravje v šolskem prostoru pričnejo promovirati bolj sistematično. Ob tej priložnosti smo na Inštitutu za varovanje zdravja RS pripravili prenovljeno različico brošure Širimo slovensko mrežo zdravih šol (dostopno na:

http://www.ivz.si/projekti_programi?pi=5&_5_Filename=4111.pdf&_5_MediaId=4111&_5_AutoResize=false&pl=15-5.3.)

Za vse šole, ki so se v mrežo Zdravih šol vključile na novo, je nacionalni tim Slovenske mreže zdravih šol 24. januarja 2012 pripravil uvodno izobraževanje, ki ga je gostil Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana. Na njem so na novo vključene Zdrave šole spoznavale načela delovanja mreže Zdravih šol (načrtovanje in evalviranje zastavljenih dejavnosti), nekatere zanimive promocijske programe, model Zdrav življenjski slog v šoli (v okviru katerega so šole 1. kroga Zdravih šol razvijale modelne učne ure s področja duševnega zdravja, zdrave prehrane, gibanja ter zasvojenosti), način dela in nekatere svoje dejavnosti pa so jim predstavili tudi regijski koordinatorji vseh devetih območnih zavodov za zdravstveno varstvo.

Ob tem je Nevenka Ražman, regijska koordinatorica Zdravih šol koprške regije, takole povzela način delovanja mreže. *»Vtisi, ki nastajajo pri koordinaciji regijske mreže zdravih šol so vtisi medosebnih odnosov, sodelovanja in povezovanja ne le ljudi, ampak sistema in različnih služb na področju šolstva, zdravstva in širšega okolja. Izkoristili smo priložnost in stopili v šolsko okolje, kjer so nas sprejeli odprtih rok. Pomagamo jim, jih spodbujamo in nudimo strokovno oporo pri ohranjanju in krepitvi zdravja, predvsem pa pri vzgoji za zdravje otrok in mladine. In dokazali smo, da ni niti težko niti nemogoče. Vsak najde tisto, kar ga spodbudi, bogati in kar lahko implementira v svoje delo in v svoje življenje.*

Zgled naredi nato svoje in opaziti je otroke, ki jim skrb za zdravje predstavlja posebej potrebno in vredno skrb. In če bomo to uspeli peljati naprej, smo cilj dosegli. In na tej poti ne smemo pozabiti na lastno zdravje in lastno zadovoljstvo, kar smo mi na zadnjem srečanju zdravih šol v šolskem letu 2011/12 naredili. Srečanje smo usmerili v dan zdravja za vodje timov in njihove namestnike – udeležence srečanja: nekaj o pozitivnih kazalnikih zdravja, meritve telesnih parametrov, skrb za duševno zdravje, pohod, koraki s palicami za Nordijsko hojo, kosilo po smernicah zdravega prehranjevanja in sproščeno vzdušje so prikradli nasmeh na vsak obraz med nami. Mi vam to toplo priporočamo. Poskusite, splača se! Olajšajo se odnosi, sklenejo se vezi in sproščeno in lažje se nadaljuje z delom ... Prihajajo časi, ko bodo najbolj trpeli medosebni odnosi in hkrati lahko največ dosežemo prav z dobrimi, zdravimi odnosi, kjer se gradijo povezovanje in sodelovanje, če ne celo

spodbujanje in krepitev moči drug z drugim, saj že star rek pravi: V SLOGI JE MOČ. Taka srečanja so bogata prav s temi vrlinami!»

Pomen rednih regijskih srečanj je na osnovi lastnih izkušenj izpostavila tudi Branka Đukić, koordinatorica ljubljanskih Zdravih šol: *»Pogosteje kot v prejšnjih letih je opaziti prenos primerov dobre prakse iz posameznih šol na vse več ostalih šol (na primer izbor »pozitivca/pozitivke šole). Po navedbah vodij timov Zdravih šol imajo pri tem pomembno vlogo regijska srečanja Zdravih šol, na katerih šole delijo svoje izkušnje z ostalimi. Srečanja so za predstavnike Zdravih šol koristna tudi zaradi ponujenih brezplačnih strokovnih izobraževanj, ki so predvsem v teh časih vsesplošnega varčevanja zelo dobrodošla.«*

K temu pa je še dodala komentar Sonje Koželj Juhant, vodje tima na osnovni šoli Rodica, ki že dolga leta sodeluje v programu Zdravih šol: *»Menimo, da smo odlični na področju zdravja, ker smo dokazali, da Zdrava šola ni samo projekt, pač pa je to postal način življenja naših učiteljev, učencev, staršev, tehničnega osebja ... To je postala praksa, naš dih šole, da omogočamo, spodbujamo in krepimo iniciative v zvezi z zdravjem ter zdravim načinom življenja učencev, učiteljev in staršev. Poiskali smo si za nas najučinkovitejšo formulo za nenehen razvoj spodbujanja zdravega načina življenja – zaposleni smo zainteresirani izvajalci, ki v veliki meri kažemo vzorce vedenja, ki pa jih prevzamejo otroci, učijo pa se tudi starši. Dokazujemo, da je v projektu Zdrave šole najboljši ključ za iskanje optimalnih rešitev lastna aktivnost z bogastvom idej – to so naša znanja, izkušnje, medsebojno učenje, sodelovanje.«*

V mariborski regiji se srečanj Zdravih šol že tradicionalno udeležuje večina članic in tamkajšnje šole so zelo rade gostiteljice teh dogodkov. *»Program srečanj je sestavljen po predlogih samih članic in sicer v obliki predavanj, predstavitev dobrih praks ter posredovanja aktualnih informacij. V tem šolskem letu smo na srečanja povabili še vodje zdravstveno vzgojnih centrov iz vseh petih regijskih zdravstvenih domov in svetovalne delavce nekaterih drugih osnovnih šol, saj si želimo, da bi bile v prihodnosti vse šole naše regije »Zdrave šole«. Na srečanjih smo se poleg predstavitev dobrih praks seznanili še s temami kot so: Prva pomoč za učitelje, Zaščita deklet pred HPV, Šolska prehrana, Preprečevanje HIV/AIDS, Oh, ti kilogrami, Preveč soli škodi, Uživajmo v zdravi prehrani – uživajmo v gibanju, Kdaj se znanje spremeni v ravnanje? in Eko ali €ko?. Poleg zanimivih predavanj smo udeležencem lahko že drugo leto zapored ponudili gledališko predstavo na zdravstveno vzgojno tematiko oz. problematiko.*

Tako se nam je letos predstavila Gledališka šola 1. Gimnazije Maribor z igro Mularija. Predstava se ukvarja s temačno stranjo brezciljnega dekadentnega tavanja, ki je značilno za najstnike v mestih. Osvetljuje problematiko spolno prenosljivih bolezni med mladimi. Igra je na seznamu projektov Ministrstva za zdravje in je namenjena preventivi pred spolno prenosljivimi boleznimi za mlade odrasle. Priporočili smo jo članicam Zdravih šol po vsej Sloveniji,« je svoje vtise opisal koordinator Zdravih šol z Zavoda za zdravstveno varstvo Maribor Zlatko Zimet. Ob tem se zahvaljuje vsem članicam za uspešno sodelovanje, še posebej gostiteljicam letošnjih srečanj, in sicer Dijaškemu domu Drava Maribor ter 2. Osnovni šoli Slovenska Bistrica, ki sta tudi predstavili kako aktivnosti potekajo pri njih v praksi in poskrbeli za prijetno druženje.

Na celjskem, so po besedah tamkajšnje regijske koordinatorice Zdravih šol Lucije Beškovnik *»zelo zadovoljni z izvedbo številnih dejavnosti sodelujočih šol in z obiskom srečanj, pa tudi z izvajanjem srečanj na šolah gostiteljicah,«* za kar se najlepše zahvaljujejo 1. Gimnaziji v Celju in Osnovni šoli Žalec.

Primer ene izmed regij, kjer po besedah regijske koordinatorke Zdravih šol Irene Jerič »vsa regijska srečanja Zdravih šol potekajo na šolah in so za šole pomemben dogodek,« je tudi goriška regija. Vodje šolskih timov tam po njenih opažanjih vselej »predstavijo veliko primerov dobrih praks, strokovnjaki javnega zdravja z Zavoda za zdravstveno varstvo Nova Gorica pa aktualne javnozdravstvene vsebine na področju zdravja in okolja s poudarkom na:

- zmanjševanju neenakosti v zdravju s krepitvijo zdravja otrok, mladostnikov, staršev in učiteljev
- promociji preventivnih presejalnih programov za odrasle (Nacionalnega programa primarne preventive srčno-žilnih bolezni, programi SVIT, DORA in ZORA) ter
- politikah in strategijah za ohranjanje in krepitev zdravja.

Na omenjenih srečanjih smo izvedli različna strokovna izobraževanja: Oblikujmo konkretne – realne in merljive cilje, program To sem jaz, Puberteta – izziv za učitelja, Preprečujemo vpliv tobačne industrije, Svetovni dan aidsa, Disleksija, Klopi in klopno prenosljive bolezni, Cepljenje – zanesljiva in poceni preventiva za vsa starostna obdobja.

Učiteljica in pesnica Alenka Skupek je predstavila in evalvirala model pedagoških delavnic na temo zdravja za 1. triado na primeru avtorske glasbene pravljice Počitniške nezgode z različnimi ustvarjalnimi dejavnostmi.

Na povabilo Zdravih šol strokovnjaki z Zavoda za zdravstveno varstvo Nova Gorica izvajamo izobraževanja za šolski kolektiv, preventivne akcije za starše, delavnice za dijake in učence ter nagradne natečaje v okviru projektov Več zdravja v občinah, Evropski teden mobilnosti, Živimo zdravo in programa To sem jaz.

Na spletnih straneh Zdravih šol je objavljenih vse več vsebin na temo promocije zdravja v šolskem okolju kot v prejšnjih letih, na Zavodu za zdravstveno varstvo Nova Gorica pa smo zbrali veliko primerov dobrih praks z dodano vrednostjo, tako v okviru rdeče niti – Odnosi-si kot na področju prehrane in telesne dejavnosti, duševnega zdravja, preprečevanja rabe psihoaktivnih snovi (alkohol, tobak, droge), prostovoljnega dela, medgeneracijskega povezovanja, varovanja okolja, zmanjševanja neenakosti v zdravju ...«

Tudi Janja Jurečič, koordinatorica novomeških Zdravih šol poroča, da se srečanj vedno veselijo, »saj so to priložnosti za druženje, sproščen klepet, konstruktivno diskusijo ter kovanje novih in pozitivnih zamisli v smislu izboljševanja zdravja in splošnega počutja na šolah.« Na srečanjih se trudijo »šolam vedno predstaviti vsaj eno strokovno tematiko ali aktualno temo, ki nekako popestri naše srečanje in hkrati nudi nekaj znanja in novih informacij.«

In na Gorenjskem? »Tudi v gorenjski regiji nam je v šolskem letu 2011/2012 uspelo eno srečanje organizirati izven Zavoda za zdravstveno varstvo Kranj in sicer na OŠ Orehek. Šola se je izkazala kot dober soorganizator in dober gostitelj. Na tem srečanju, ki smo ga imeli v mesecu marcu smo se posvetili – rdeči niti, ki je potekala v tem šolskem letu na temo zmanjševanja neenakosti. Po pregledanih načrtovanih in poročilih, ki smo jih prejeli iz šol ob koncu šolskega leta, pa bi lahko rekla, da je bila ta tema za šole kar zahtevna.«, je izbrano vodilno temo leta komentirala regijska koordinatorica Marija Ješe. »Zelo dobro pa je bilo sprejeto s strani udeležencev tretje strokovno srečanje, ki je potekalo na temo prve pomoči in varnosti v šoli. Vsakič, ko so nas Zdrave šole povabile na sestanek šolskega tima, je bilo na srečanjih zelo prijetno, strokovno sodelovanje s takimi šolami pa je dobro in se še krepi,« pa opaža z zadovoljstvom strokovnjakinja z Zavoda za zdravstveno varstvo Kranj.

Med drugimi dogodki, ki so zaznamovali šolsko leto 2011/20112 lahko omenimo še, da je bil v okviru mednarodnega projekta European Partnership for Action Against Cancer (EPAAC) razpisan nagradni natečaj za najbolj izviren plakat na temo raka. V Sloveniji smo učence in dijake k ustvarjanju na temo te bolezni povabili preko regijskih koordinatorjev Zdravih šol. Vrstnikom iz drugih evropskih držav so se pridružili učenci in dijaki iz kar osmih slovenskih šol in zaradi velike odzivnosti je bila Slovenska mreža zdravih šol na srečanju projektnih partnerjev predstavljena kot primer dobre prakse. Na zaključni konferenci v Rimu so bili razglašeni prejemniki nagrad, in dijaki iz Srednje zdravstvene šole v Ljubljani so prejeli za svoj plakat drugo nagrado – vsakemu od »mladih kreativcev« so podarili IPod. Zaključimo lahko z ugotovitvijo, da se članice Slovenske mreže zdravih šol s svojimi dejavnostmi trudijo za krepitev in ohranjanje zdravja otrok in mladostnikov, pa tudi njihovih staršev in za zdravje šolskega osebja, pri čemer dobro sodelujejo z lokalno skupnostjo in zdravstvenimi delavci v svojem neposrednem okolju. Ta njihova prizadevanja lepo povzame misel Cecilije Sušec z zavoda za zdravstveno varstvo Murska Sobota: *»Seveda obstajajo tudi nekatere skrbi in ovire, ki pa jih šole bolj ali manj uspešno rešujejo«*.
»S skupnimi močmi«, dodajamo mi.

INŠTITUT ZA VAROVANJE ZDRAVJA REPUBLIKE SLOVENIJE

Dostopno na spletni strani

www.ivz.si

December 2012

